

Bene János

NYÍRSÉGI TŰZÉREK VARSÓ ALATT 1944-BEN

*Részletek dr. Horthy György naplójából
(Forrásközlés)*

Az 1930-as évek végén meghirdetett győri fegyverkezési programmal¹ a Magyar Királyi Honvédségen belül jelentős mértékű mennyiségi és minőségi fejlesztés indult meg. A korábbi vegyesdandárokat hadtestekké szervezték át, létrehozták a 3 hadsereg-parancsnokságot és a Gyorshadtest-parancsnokságot. Ez utóbbi alárendeltségébe a két lovas- és a két gépkocsizó dandár tartozott.

A Nyíregyházán állomásozó 2., majd 1938 végén 1-re átszámozott lovasdandár egyik alakulata a 3. gépvontatású könnyű tüzérosztály volt, melyet 1939-ben állítottak fel Nyíregyházán 2 üteggel, ütegenként 4-4 német eredetű 1937 M 10,5 cm-es „Göring” könnyűtarackkal. A lövegek vontatásához előbb a németektől vásárolt Hansa-Lloyd féllánctalpas járművek, később a Botond rajgépkocsik² szolgáltak. Az 1941-es ukrajnai hadjárat után a hazatért osztályhoz sorolták a 14. kerékpáros zászlóalj gépvontatású könnyűtarackos üteget is, így alakítva ki a hadrend szerinti háromüteges osztályt.

1942 őszén a lovasság utolsó nagy átszervezése idején, a lovashadosztály megszerzésével a tüzérosztályt a szűknek bizonyult nyíregyházi laktanyájából a nyírbátori Báthory István laktanyába helyezték át a 12/III. gyalogzászlóalj mellé. Az osztály szervezetébe akkor az osztálytörzs, gazdasági hivatal és a három üteg tartozott. A hivatásos tüzér tisztikar hiánya miatt 1944-ben az ütegek hét tiszti állásából általában csak az ütegparsnokság volt hivatásos, a többi tartalékos tiszt, illetve sorállományú hadapród őrmester. A tüzérosztály parancsnoka 30 tiszt (hivatásos és tartalékos), közel 500 főnyi legénység és mintegy 100 különböző típusú teher-, személygépkocsi, lövegvontató, motorkerékpár fölött rendelkezett. A legénység java részét nyírségi fiatalok és idősebb tartalékosok adták, a tisztikar, főleg a tartalékosok származási helye pedig igen vegyes képet mutatott.

¹ Az egymilliárd pengős fegyverkezési programot Darányi Kálmán miniszterelnök jelentette be a kormánypárt 1938. március 8-i győri nagygyűlésén (innen a program neve), mely összegből 600 millió pengőt közvetlenül a fegyverkezésre, 400 milliót pedig közvetett védelmi fejlesztésre (pl. laktanyaépítés) szántak.

² A Honvédelmi Minisztérium 1937-ben Németországtól vásárolta meg a 37 M típusú 1,5 tonnás, féllánctalpas vontatókat, melyeket a Göring tarackok vontatóiként rendszeresítettek. Ezeket váltotta fel 1943-ban a 38/42 M Botond 1,5 tonnás, terepjáró tehergépkocsi, mely a vontatott löveg mellett a vezetőn kívül a kezelőket is szállította.

Mint a hadosztály minden alakulatát, a nyírbátori tüzéreket is, 1944 tavaszán már kihelyezték a környező településekre, Nyírgyulajba, Nyírbogátra. Az osztálytörzs és az 1. üteg szálláshelye Nyírgyulajban volt. Ott szolgált dr. Horthy György tartalékos zászlós is, aki háborús visszaemlékezéseit (Hadiélményeim naplója) 2001-ben ajándékozta a Jósza András Múzeumnak.³

Dr. Horthy György⁴ (Munkács, 1918 – Budapest, 2003) tartalékos tüzérezászlós-ként 1941. október 10-én vonult be szüleinek nyíregyházi lakásáról a tüzérosztály lakatanyájába, a régi huszárlaktanya csapatkórházába, melyet akkor már Kórház laktanyaként ismertek Nyíregyházán. Ott és a Tokaji úton lévő, korábban egy páncélos zászlóaljnak helyt adó barakk-laktanyában szolgáltak a tüzérek. A tartalékos tiszti iskola I. évfolyamát Kassán, a másodikat Hajmáskéren végezte el. Katonai szolgálatának letelte után rendkívüli csapatgyakorlat címén továbbra is visszatartották. 1943 decemberében tartalékos zászlóssá léptették elő. 1944. június 14-én mint a 3/1. üteg bemérőtisztje⁵ vonult el osztályával a keleti frontra. 1945. május 9-én amerikai fogságba esett, ahonnan szeptember 21-én tért haza.

A lovashadosztály hadi alkalmazásának előzményeihez tartozik, hogy a legfelső magyar politikai és katonai vezetés semmiképpen sem akarta ezt a hazai viszonyokhoz mérten korszerűen felszerelt, feltétlen kormányzóhű sereget az ország határain kívül bevetni, s az ekkor már felismert idegen érdekekért elvértetni. E hadosztály intaktságát, mint az önálló és független magyar politika egyik biztosítékát ugyanis mindenáron meg akarták őrizni a háború utáni időkre, s az akkor majd szükségszerűen felmerülő vitás kérdések, elsősorban területi problémák eldöntésének „alátámasztására”.

1944. március 19-ike, hazánk német megszállása után azonban a német hadvezetés egyre erőszakosabban lépett fel a lovashadosztály frontra küldése mellett. Erre a magyar katonai és politikai válasz az volt, hogy ha már mindenképpen be kell vetni ezt a sereget, akkor az az 1. hadsereg kötelékében, a Kárpátok védelmében történjék. Hamarosan kiderült azonban, hogy a német véderő főparancsnokságának egészen más elképzelései vannak. Május 19-én közölték, hogy már két nap múlva megkezdik az alosztályok kiszállítását Lengyelországba, a Pripjaty-mocsarakba. Ezt a döntést azzal indokolták, hogy a lovashadosztályt a Kárpátokban nem lehet jellegzetességének megfelelően alkalmazni, ellenben a Pripjaty-mocsarakban, más német lovas seregekkel együtt be lehet vetni, mert ott nem is kell nagyobb orosz harcko-

³ Dr. Horthy György naplójának őrzési helye: Jósza András Múzeum, Történeti adattár: 1080–2001.

⁴ Apja, az 1922-ben Munkácsról áttelepült dr. Horthy István nyíregyházi királyi közjegyző révén a kormányzó rokona volt. Nyíregyházán a Kossuth gimnáziumban érettségizett. Debrecenben 1941-ben jogtudományi, 1943-ban államtudományi doktorátust szerzett. 1951-ben nevét Hasznosra változtatta.

⁵ A bemérőtiszt, altiszt vagy tisztes a tüzérüteg bemérő járőrét vezeti, melynek feladata az ellenség célpontok megállapítása, azok közlése és a szükséges löelemek kiszámítása.

csitámadással számolni. Erre azonban a német megszállás óta passzívan viselkedő kormányzó⁶ rendkívül határozottan cselekedett, felfüggesztette a lovashadosztály kiszállítására vonatkozó parancsot, ragaszkodva az eredeti elképzeléséhez. A lassan már nem is katonai, hanem inkább politikai és presztízskérdéssé fajult „ügy”-ben végül a magyar fél kényszerült engedni, s a lovashadosztályt szállító vasúti szerelvények 1944. június 13-ától a Pripjaty-mocsarak felé indultak.

A 3. gépvontatású tüzérosztály 1944 nyári, kora őszi szerepléséről dr. Horthy György naplójában az alábbi vázlatos összefoglalót adta: „1944. márciusban mozgósítottak, s útegemmel kihelyeztek Nyírgyulajba. 1944. VI. 14-én szállítottak egységemmel együtt hadműveleti területre az 1. lovashadosztállyal. Luniniecben rakodtunk ki. 1944. VI. 23-án vetettek be először Stolinnál, ekkor úteg bemérőtiszt voltam. Azután részt vettem a pripjeti visszavonulásban egészen Breszt-Litovszkig, ott újból bevetették egységemet a Bug partján (Janównál). Innen 300 km-t vonultunk vissza, s egységünket Plöhnen környékén gyűjtötték és pihentették 3 hétig. 1944. VIII. 20-án újból bevetették egységemet Varsótól keletre Zielonkán. 1944. IX. közepéig voltunk a Visztula környékén állásban. A huszárhadosztállyal ekkor hazaszállítottak...”

1944. június végén az orosz csapatok Bobrujszknál áttörték az arcvonalat, erős páncélos ékekkel törtek előre, mely korántsem volt megnyugtató, hiszen a lovasság éppen a harcokcsikkal szemben volt a legérzékenyebb, a korábban a németektől kért páncéltörő fegyverek pedig nem érkeztek meg. A válságos helyzetben a felettes német hadvezetőség a 2. huszárezredet és a 3. gépvontatású könnyű tüzérosztályt a német XX. hadtest alárendeltségébe utalta, a hadosztály zömét pedig észak felé fordította, azzal a feladattal, hogy július 1-jére Siniawkára érkezzen be és ott lépjen a német I. lovashadtest alárendeltségébe. A Luniniecben–Baranowicze vasútvonal mentén, a Pripjaty-mocsarakon átvezető egyetlen út állt a rendelkezésre, melyen erőltetett menetben, állandó ellenséges repülőtémadásnak kitéve kellett a hadosztálynak felvonulnia.⁷ 1944. július első napjaitól a lovashadosztálynak és kikülönített harccsoportjainak egyetlen feladata maradt, hogy a német visszavonulást állandó és súlyos utóvédharcokkal fedezze. Ezt a tevékenységet a halogató harc jellemezte, melyet csak néha szakított meg egy-egy tartósabb védelem a túlerejű ellenséggel szemben. Ez a folyamatos harc és visszavonulás, a szakadatlan igénybevétel a végsőkig kimerítette a hadosztály minden alakulatát, s a magyar parancsnokság egyre sűrűbben kérte/kövevelte a pihentetést, melyre végül 1944. augusztus 3-ától került sor Plöhnen körzetében. A háromhetes pihenő után a lovashadosztály Varsó alá irányították, a város keleti fel-

⁶ Horthy Miklós, vitéz nagybányai (1868–1957) altengernagy, Magyarország államfője 1920–1944 között. Államfőként meghatározó szerepe volt a két világháború közötti magyar politikai életben, illetve Magyarország 1941. június 27-i hadba lépésében.

⁷ Schell Zoltán: A Huszár (lovás) Hadosztály hadműveletei az orosz hadszíntéren. In: Magyarország honvédelme a II. világháború előtt és alatt (1920–1945). II. köt. Szerk. dálnoki Veress Lajos. München, 1974. 302–303.

ére – túl a Visztulán – az addigra oda felvonuló szovjet csapatok ellen. Közben a németek az augusztus 1-én kitört varsói felkelés leverésével voltak elfoglalva, melynek végrehajtásába be akarták vonni a magyar csapatokat is, ám azt az ősrégi lengyel–magyar barátságra hivatkozva a magyar katonai vezetés határozottan megtagadta. A Varsótól északkeletre mintegy 15 kilométerre fekvő Zielonkán, és a ma már Varsó egyik keleti külvárosaként ismert Rembertówban eltöltött időről idézzük az alábbiakban dr. Horthy György visszaemlékezését. A szöveget betűhűen közöljük, javítva a gépelési hibákat, a hosszú ékezetes magánhangzókat és a központosítást.

*

Részletek dr. Horthy György naplójából

„1944. augusztus 31., Rembertów, Zielonka
Kanyó⁸ addig könyörgött Kövérnek,⁹ amíg el nem fogadta, hogy leváltasson szenvedésem helyétől, ebből a figyelőből. A szokásos zavaró lövések ma is kijárnak nekünk. Emiatt a munkára kivezényelt lengyelek is keveset dolgoznak, végül is visszaviszik őket a rembertówi laktanyába. Postát hoznak nekem, sok levelet. Átadok Kasznernek¹⁰ mindent és várom a bevonulási parancsot. Képes Jóskát¹¹ még nem váltják fel, amit az jelez, hogy vonalát, mely velem összeköti, nem bontják el. Este 9-kor érkezik a Mercedes személygépkocsi értem a bevonulási parancssal. Hozza Langer,¹² őt beosztják a Kaszner járórébe. Az elbúcsúzást érzékenyen tesszük meg, Laci elmondja, hogy a kis Madonna ereklyéjét, melyet egész idejében zsebében tartott, most valahol elveszítette, attól fél, hogy ez részére szerencsétlenséget jelent. Én ezen csak mosolyogtam, bíztattam, hogy ne

⁸ Kanyó, Varju József tartalékos zászlós beceneve.

⁹ Kövér Ákos (Temesvár, 1899. – Budapest, 1968.) 1942. október 1-től alezredes, 1943. november 1-től 1944. december elejéig a 3. gépvontatású könnyű tüzérsztály parancsnoka. 1918. augusztus 20-án avatták tüzérhadnaggyá a Ludovika Akadémián. 1945. február – 1946. március 10. között a HM állományával amerikai hadifogságban volt, ahonnan 1946. március 22-én tért haza.

¹⁰ Kaszner László (Karád, 1921 – Budapest, 1999.) hadapród őrmester a 3/1. ütegben, 1944. szeptember 11-én aknaszilánkoktól megsebesült.

¹¹ Képes József (Maklár, 1920 – Tatahánya [?]) hadapród őrmester, 1945. április 1-től tartalékos zászlós. 1942. október 5-én vonult be tényleges szolgálatra Nyírbátorba a 3. gépvontatású könnyű tüzérsztályhoz. A tartalékos tiszti iskola I. évfolyamát Nagykőrösön, a II-ikat pedig Hajmáskéren végezte el, majd hadapród őrmesterré léptették elő és a 3/1. üteg felderítő tisztjének osztották be. 1944 karácsonyáig szolgált a tüzérsztályban, 1945. február elején a fővárosban átlépett a szerveződő Budai Önkéntes Ezredbe.

¹² Langer Lászlóról nem rendelkezünk adatokkal. Róla annyit írt korábban Horthy György, hogy 1944. szeptember 7-én „...Langer haláláról 1 óra múlva kapunk hírt és apró holmiját (óra, bicika, pénztárca, zsebkendő stb.) a hírt hozó kocsni jelenti. Üldözött létére, hamis papírokkal került egyiségünkhöz, így védvén ki a muszosok [munkaszolgálatosok – Bene J.] gyakori halálát. A sors úgy látszik másként akarta...”

higgyen a babonában. Ha tudtam volna, mi vár ezen a helyen órá, nem így beszéltem volna. Én még előbb a holdfénynél megmártózom a tóban, azután bevonulok Zielonkára, a tüzelőálláshoz. Ott a régi helyemen alszom, előbb még elfogadom Nyusától,¹³ hogy finom kompóttal kínál meg.

1944. szeptember 1., Zielonka

A mai nap a pihenésé. Harci esemény nincs is. De van erős légi tevékenység, főleg Zielonkának északi sarka felett. A 2. ütegnek sikerül 2 gépet lelőnie, égve zuhannak le. Egy német légvédelmi löveg is sokat lő, hallom az ugató hangot, de úgy alszom, mint a bunda. Azt hallom, hogy az oroszok messzehordó lövegeket vetnek be, már a mögöttünk lévő Drewnicát is lövik. Ott károk vannak és 8 polgári halott is. A háziak oly kedvesek, hogy ez felejthetetlen. Nyusa, mintha mi sem történné körülöttünk, szótárt írunk. Különböző lengyel szavakat leír, mi meg hozzáírjuk magyarul. Azonkívül lerajzoltatja magának a magyar rendfokozatokat és azt is együtt lefordítjuk lengyelre. Bármilyen szegények a háziak, nem állják meg, hogy a körülményekhez képest valamit ne adjanak. Ma például almát.

1944. szeptember 2., Zielonka

Mai nap ismét erős a légi tevékenység. Az orosz kötelékek többször is megjelennek Zielonka felett. A kert aljában húzódó síneken még mindig közlekednek vonatok, mentik a menthetőt. Minden járat óriási tömegű szánt hoz ki, a lőtérén pihenő készletből. Töredékét annak, amit kénytelenül otthagynak. A mai nap kiürítik Zielonkát. Olyan irgalmatlan emberkínzás következik, amit sejteni sem mertünk. Legelső dolgunk volt, hogy tudnánk a mi házijainkat kimenteni. Ez sikerül is ez idő szerint, egyszerűen azért, hogy tudtunk a németekkel saját nyelvükön beszélni. Tudtuk, hogy a németeknél szokás, hogy lengyeleket, oroszokat konyhájukon alkalmaznak, persze fizetés nélkül. Ezt úgy hívják, hogy Hiwi,¹⁴ vagyis Hilfswillige Weiber. Persze szó sincs önkéntességről, és egyes esetekben az intézmény intímebb célt is szolgál. Nos tehát, mi is átvettük ezt, kijelentettük, hogy már kezdettől Hiwiink voltunk, s ezt el is fogadták. A mama meg azt állítja nekünk, hogy ő már négyszer menekült életében, többször nem akar, mert ezzel csak rosszul lehet járni, még rosszabbul, mintha menekülne, inkább hagyja magát agyonlőni. Persze ezt mi úgysem engednénk. A kiürítés végrehajtása így történik: egy német őrmester odaáll az egyes utcatorkolatokra, nem törődve azzal, hogy értik-e vagy sem bekiabál: »In zehn minuten muss hier alles raus!«¹⁵ Az őrmester hozzáteszi még, hogy a gyülekezés mintegy 100 méterre, az országúton, odaérkeznek szállító tehergépkocsik,

¹³ Nyusa, a zielonkai háziak egyik lánya, aki leánytestvérével, Janinával és özvegy édesanyjukkal élt együtt abban a házban, ahová az 1. üteg tisztikara szállásolt. Janina →Janka, Nyusa →Anyusa →Anna.

¹⁴ kisegítő nők

¹⁵ 10 percen belül mindenkinek el kell innen menni!

azon viszik a lakosságot a pruszkóvi táborba. Tudnivaló, hogy ez a lengyel vasutak szerelőcsarnok telepe, ahol a legembertelenebb körülmények között tartják gyereket, haladkló öreget, beteget, terhes nőt, csecsemőket. Tudjuk, hogy itt tartják a kiűrtített Varsó lakosait is, ahogy előrenyomulnak a németek. A szerelőcsarnokokban, szerény élelmezés mellett, még szalma sincs, a hideg betonon élnek, vagy inkább halnak. Csoda, hogy gyűlölik azokat, akik velük így bánnak. Megindul 10 perc múlva a szörnyű menet. Nem is értik a német szót. Ha értenék, sem tudnák, mit vigyenek magukkal. Van, aki cuhát, pokrócot vagy egy tartalék fehérneműt visz. Bőröndöt nem engednek. Egy öregasszony felkapja vaskályháját, szerintem beleőrült ebbe az emberkínzásba. Egy másik öregasszony elindult, de nem az országút felé, hanem azzal párhuzamosan vonszolja magát. A német őrzető ordít rá, hogy merre kell mennie, azt akarja vele megérteni. De az asszony egy szót sem ért, talán nem is hallja, amit kiabál. A német vállra veszi a puskáját, hátulról belelő, a lövés halálos. A többiek, sok ezren már odaérkeztek a kijelölt gyülekezőhelyre. De oda semmiféle jármű sem érkezik. Még a betegek szállítására való sem. Egy óra múlva, rettegvé a következményektől, lassú bandukolással elindul a menet. Megint hazudott a német. Úgy tudom, nagy veszteségekkel el is érkeztek a talán 15 km-re levő csarnoktelepre. Elhatározzuk, hogy akit és amennyit lehet, megmentünk belőlük. Minthogy mi kötelességek között élünk, telefonon Kanyót kérjük fel a cselekvésre. Ő valami háromszor is járt a csarnokokban, több tucat lengyelt hoztak onnan ki. Ennek taktikáját már megtanultuk és alkalmaztuk. Gépkocsival álltak oda az őrség elé, és kérték, hogy a konyhánkra engedjenek Hiwi-ket elvinni. Az őrség mindennap más volt, minden alkalommal beengedte őket. Lehetőleg az ismerős családokat keresték, és csoportosan vitték őket magukkal. Az őrség ehhez így szólt: »Nimmt euch diese, es sind ja nur Polen«,¹⁶ amiben a legbántóbb, hogy »nur Polen«. Számukra nem is emberek. Zielonkában pedig megkezdődött a lakások kifosztása. Egyenként jöttek a német katonák és vitték, ami nekik tetszett. Az aranyos Gil család pedig még a nyomorukban is kedveskedik nekünk, ma almát kaptunk tőlük.

1944. szeptember 3., Zielonka

Batut¹⁷ kiküldik felderítőbe. Aránylag kevesebbet lövünk, mint más napokon. Az első tiszttünk annyira kimerült, hogy elvállaljuk a felváltott ügyelést. Így én is vállalom ezt. Janina és Nyusa hallatlanul kedvesek. Már egészen jól tudják a magyar vezényszavakat

¹⁶ Vigyék, ezek úgyis csak lengyelek.

¹⁷ Batu, Borsy László tartalékos zászlós beceneve. Borsy László (Nagykálló, 1920 – Nagykálló, [?]) 1943. októbertől tartalékos zászlós. 1941. október 3-án vonult be tényleges szolgálatra Nyíregyházára a 3. gépvontatású könnyű tüzérszotályhoz. A tartalékos tiszti iskola két évfolyamát Kassán, illetve Hajmáskéren végezte el. Tartalékos zászlóssá való előléptetése után az akkor már Nyírbátorban szolgáló osztály 1. ütegehez vezényelték első tiszti beosztásba. A tüzérszotálllyal vonult ki a keleti frontra 1944. június közepén, s ugyanazzal az alakulattal esett amerikai fogásba 1945. május 8-án, ahonnan szeptember 17-én tért haza.

»repülő, tűzkészültség«, sőt »repezgránát, hármastöltet, oldal...« Nyusának megengedjük, hogy Kaszneret felhívja, beszéljen is vele, egészen jól megértik egymást. De a két lánynak az nem tetszik, hogy az ütegparancsnok¹⁸ miért nem dolgozik semmit sem. Látják, hogy csak alszik estétől reggelig, és aztán délután újból. Janina így kérdi tőle: »Warum pan Kapitán immer schlafen, warum nicht dinst, andere pan immer dinst, pan Kapitán immer schlafen, immer schlafen.«¹⁹ Hát igen, a hivatásos tiszték »immer nur schlafen«. Egy orosz páncélos beszalad Zielonka szélső házai közé, de nem talál ellenállásra, ezért lövés nélkül visszahúzódik. Mai nap erősödik a légi tevékenység. De a légvédelem is talpon van, 3-at eltalálnak közülük. Mint lángoló fáklyák hullanak le. Légiharc bemutató is az orosz és német vadászgépek között. Az alezredes azt hiszem idegösszeroppanást szenved, hátramegy a 3. üteg Visztulán túli részlegéhez, az osztály vezetését Csonka²⁰ százados veszi át. Délután a tüzelőállásunk tüzet kap, de nem lönek pontosan. Igaz, a legközelebbi lövés 100 méterre esik, de a többi távolabb és senkinek sem esik baja. Közben Reznek²¹ ezredes ki akar tolni a hátra érkezett Kövér alezredessel. Parancsa: előre a legközelebbi huszár ezredparancsnoki harcálláspontra. Ezzel Kövér jól jár, mert pár perccel távozás után a Choinski-villa találatot kap. A huszárok ma délután hátraviszik az első vonalat. Védelem hiányában a németek leállítják a szánok vasúti szállítását. Ugyanolyan sínszagató horog lép működésbe, amilyennel annak idején a fővonalat is végigszántották. Este 6-kor egy SS²² jön ellenőrizni, hogy végrehajtotta-e a lakosság a kiürítési parancsot. Mondja, hogy akit mégis ott találna, arra agyonlövés vár. A mi házijaink a pincébe rejtőznek félelmükben. Mi a prágai²³ nagynénihöz költözést javasoljuk nekik. Szívünk majd megszakad, mikor látjuk csekélyke holmijukkal távozni őket. Janina madzagon vezeti a kecskét. Hátán nehéz hátizsák. Egy óra múltán megint otthon vannak. Egy jóindulatú német katona mondta nekik, hogy felesleges menniük. Mivel Prága zárt város, onnan úgylis visszazavarják őket. Így aztán

¹⁸ A 3/1. üteg parancsnoka Szilágyi százados volt. Szilágyi Jenő nemes, piskárkosi (Szatmárnémeti, 1915 – Pécs, [?]) 1939. december 1-től szolgált a tüzérosztálynál mint anyaggyűjtő tiszt, osztálysegéd tiszt. 1942. februártól a 3/1. üteg parancsnoka. 1943. május 1-én századosként léptették elő.

¹⁹ Kapitány úr miért aludni mindig, miért nem szolgál, a többi úr mindig szolgál, kapitány úr mindig aludni, mindig aludni.

²⁰ Csonka György (Sümege, 1910 – Budapest, 2008.) 1941. május 1-től százados. 1942-ben került a 3. gépvontatású könnyű tüzérosztályhoz Nyíregyházára, majd az átköltözéssel Nyírbátorba. A fronton előbb a 3/3. üteg parancsnoka, majd osztályparancsnok. 1945. április elején Ausztriában amerikai fogságba esett, ahonnan szeptember 23-án tért haza.

²¹ Nemes középajtai dr. Kósa-Reznek (1938-ig Reznek) Jenő (Kézdivásárhely, 1898 – Budapest, 1965.) alezredes, 1943. május 1-től ezredes. 1944. május 15-től az 1. lovashadosztály tüzéparancsnoka volt. Az 1. lovashadosztállyal a lengyel, majd a magyarországi hadszíntéren frontszolgálatot teljesített. 1945. május 7-én amerikai fogságba esett, ahonnan szeptember 14-én tért haza.

²² Az SS (Schutzstaffel: védőosztag) a Németországban 1933-ban hatalomra került Nemzetiszocialista Német Munkáspárt védelmi szervezete. Fegyveres ereje a Waffen SS volt, válogatott tisztikarral és legénységgel.

²³ Praga Varsó egyik városrésze a Visztulán túl, a keleti oldalon.

kicsomagolnak és mindnyájan boldogok vagyunk. Ma éjszaka egy SS őrnagy állítólag elhurcolt egy tündérszép lengyel asszonyt, akinek férje magyar ember volt, többen személyesen is ismerték (én nem). A vonal hátravétele kitűnően sikerült, csak a távbeszélő vonalat hagyta ott Képes Jóska. Jóska be is vonult, feladata véget ért, a figyelést, pontosan az én figyelőmben Kaszner Laci vette át.

1944. szeptember 4. Zielonka

Ma postánk jön. Az otthoniak írnak, hogy a harcainkkal dicséret mellett foglalkozik a magyar és a német sajtó is. A németek hadijelentésünkben háromszor is foglalkoznak velünk, dicsérettel. Pedig mi nem német érdekében harcolunk, tisztjeink ezzel tisztában vannak. A mi harcunk a bolsevistákkal folyik, hogy a lengyeleket ne ők szállják meg, hanem ahogy a lengyelek is várják, az angolok és eredeti ígéretükhöz képest a franciák. De hát ennek még semmi nyomát nem látjuk. A németek nem jönnek a kiürítés végrehajtását ellenőrizni. Rátky Tibi,²⁴ a 3. ütegtől ugyancsak velünk van, bennünket heccel, hogy csinál például rólam is kompromittáló fényképeket, majd azzal fog bennünket zsarolni. Igaz, a fénykép el is készül, de én utólag sem találok abban semmi kompromittálót. Janinával semmi dolgom, elég nekem a Kis Évával²⁵ való kapcsolatom. Rátky Tibi például azt csinálja, hogy Jankával kéri, hunyja le a szemét, meglátja, hogy mit kap. Janka le is hunyja, erre Tibi odahajlik és szájon csókolja. Janka felriad és meg akarja őt pofozni, de ez nem sikerül neki. Közben ismét a tüzelőállást lövi az orosz. Lehet, hogy repülő figyellel, vagy térképpel, de az is lehet, hogy egyszerű hangméréssel állapította meg a helyünket. Ismét számítást tévesztett az orosz, találat nem ér bennünket.

1944. szeptember 5., Zielonka, Drewnica

A finn fegyverletétel²⁶ hírért halljuk. Az első nemzet, amely belátja, hogy nincs értelme az egyenlőtlen harcnak. Ha megadják magukat, az országukat megkímélik a pusztítástól és a pusztulástól. Ha ennyi kilométeren keresztül sem sikerült az előnyomulást megállítani, az később még lehetetlenebb lesz. A németek erőforrásai egyre gyengülnek és ezzel az erővel két óriási frontot kellene tartaniuk. A mi állásváltatásunk is időszerű volna, a tüzelő nagyon közel került az első vonalhoz, félő, hogy kisebb betörésnél is elveszhet a drága lövőanyag. Bakay²⁷ főhadnagy is el fog tőlünk kerülni, a

²⁴ Rátky Tibor (1923 – [?]) 1943. aug. 20-án avatták hadnaggyá a Ludovika Akadémián. A 3/3. ütegben szolgált.

²⁵ Dr. Horthy zászlós menyasszonyjelöltje Nyírbátorban.

²⁶ Finnország 1944. szeptember 4-én beszüntette a harcot a Szovjetunió ellen, 19-én pedig megkötötték a fegyverszünetet.

²⁷ Bakay Szilárd II., vitéz (Kaposvár, 1920 – Debrecen, 1992) 1942. április 1-től szolgált a 3. tüzérosztályban előbb alantos tiszt, majd osztálysegédtiszt. 1944. január 1-től főhadnagy. 1944. október végén a tüzér kiképző és feltöltő kerethez vezényelték. 1945 tavaszán orosz fogságba esett, ahonnan 1949 nyarán tért haza.

tábornok²⁸ fia beosztást kapott a pesti hadtesthez, mint »nélkülözhetetlen«. Ebben is a hivatásosok protekció lehetőségének jelenségét látjuk, mi a tartalékosok. Délután a háziak összes nélkülözhető holmiját elássuk. Ma éjszaka sötétben fogunk állást változtatni. Talán a hosszas rábeszélés után a háziakat is sikerül magunkkal vinnünk. Rátky Tibi egy Botonddal megy új állást szemrevételezni. Ők is vele mennek, Prágába mennek, sikeresen eljutnak a nagynénihez. A mi harcálláspontunkon futnak össze a távbeszélő vonalak. Itt úgynevezett őrállomást akarunk berendezni. Én egy gépkocsival előremegyek Markin át Drewnicába. Itt a 3. üteg egy lövege már fel van állítva. Idejönnek kormosötétben a mi lövegeink is állásba. A mi ütegünk egy kis házban választ álláspontot. Egyelőre csak ideiglenesen állnak fel, majd nappal mindent elrendezünk. A háziak itt is mama és lányai. A papa varsói villamoskalauz, a mama a drewnicai örültek háza ápolónője. A két lány még nem dolgozik. Drewnica korántsincs úgy beépítve, mint Zielonka. Egész utcákat egy-egy ház jelenít meg. Az éjjeli tájolás nem sikerül, marad holnapra. Közben a Kaszner-figyelőben aknaszilánkoktól megsebesül Darvasi honvéd. A Mercedes hozza be, némán tűri, hogy a repeszdarabokat kiszedjük a testéből. A kis ház belső szobájában Szilágyi százados és Rátky hadnagy kapnak helyet, mi pedig a helyiségben, ahol eddig a 3. üteg egy félszakasza²⁹ volt. Bolhás díványon és ágyban kapunk helyet.³⁰

²⁸ Bakay Szilárd, vitéz (Budapest, 1892 – Sopron, 1947) altábornagy. A háborúból történő kiugrás előkészítése során a kormányzó a budapesti I. hadtest vezetésével bízta meg. 1944. október 8-án hajnalban, ellenőrző körútja során a németek elrabolták és a mauthauseni lágerbe hurcolták. Rabságából 1945. május 5-én szabadult. 1946. április 11-én a szovjet katonai hatóságok letartóztatták, s „háborús bűncselekmények” ürügyén halálra ítélték és kivégezték. Rehabilitálása 1992-ben történt meg.

²⁹ A négylöveges tüzérutegben két-két löveg alkotott egy félszakaszt, s így az üteg I. és II. félszakaszból állt.

³⁰ A továbbiakban Horthy György a Drewnicán eltöltött napokról, az ismétlődő orosz támadások elhárításáról ír, majd ezen rész befejezéseként az 1944. szeptember végi berakodást és hazaindulást részletezi.

